

Assessment Residents' Satisfaction in Minimum Housing's based on Human Needs

Fatemeh Samie Yousefi¹, Amirreza Karimi Azari^{2*}

¹. Master of Architecture, Department of Architecture, Faculty of Architecture & Art, University of Guilan, Rasht, Iran.

². Associate Professor, Department of Architecture, Faculty of Architecture & Art, University of Guilan, Rasht, Iran.

Highlights:

Addressing Minimum Housing as an Architectural-Social Challenge in Design,
Integrating Human and Environmental Factors through Mixed-Method Design.

ARTICLE INFO

EXTENDED ABSTRACT

UPK, 2025

VOL. 9, Issue 1, PP, 120-133

Received: 11 May 2021

Accepted: 21 Dec 2024

Article Type:

Research article

Keywords: Minimum Housing,
Human Needs, Satisfaction,
Environmental Factors

Cite this article:

Samie Yousefi, F. Karimi Azari, A. (2025). Assessment Residents' Satisfaction in Minimum Housing's based on Human Needs. Urban Plan Knowl, 9(1), 120-133.

DOI:

10.22124/upk.2025.19370.1629

Introduction: One of the most common solutions to providing housing by governments is planning and building social housing. Minimization is widely used as a practical approach in social housing so that this type of housing can also be called minimum housing. Minimizing spaces in minimum housing, as a common solution, neglects the quality of residential environments, which has an impact on the quality of human life and, as a result, satisfaction in the residential environment. Therefore, paying attention to the factors that influence the quality of life and thus the satisfaction of minimum housing is important. The purpose of this study is to investigate the effective factors in meeting the human needs in minimum housing, which in turn lead to an increased level of residential satisfaction in residents. This study seeks to answer the following questions; which factors affect the satisfaction of residents in housing, and how and to what extent each of these factors impact on human needs and consequently in the satisfaction of residents of minimum housing? The research investigates critical design parameters that address occupant needs in minimum housing units, with the ultimate objective of improving measurable indicators of residential satisfaction through evidence-based architectural solutions.

Methodology: In the first part of this paper, the descriptive analysis method was used to determine the effective factors to create satisfaction with the study of researches and reviewing credible literature resources in the field. Then, according to the effective factors, the questionnaire's questions were developed based on the micro criteria of each factor and also the content goal table. A questionnaire structure is formed to evaluate 5 human factors (physiological need, peace and security, territoriality, aesthetics, sense of place, and belonging) and 7 environmental factors (housing facilities, safety, access, environmental health, public and green spaces, urban landscape, and flexibility). In this study, a closed-answer questionnaire was used, and questions to measure the main variables used a 5-point Likert scale. Using this questionnaire, from 331 residents of Mehr housing in Rasht, 8 individual questions and 37 evaluation questions for 5 human factors and 7 environmental factors were questioned. Cronbach's alpha coefficient for the research questionnaire was estimated at 0.854 using SPSS software.

*Corresponding Author: amirreza.karimiazari@guilan.ac.ir

Copyright: © 2024 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Since its value is more than 70%, the obtained alpha coefficient indicates the reliability of the research questionnaire.

Mean, standard deviation of scores, and Kolmogorov-Smirnov test were used to evaluate the research variables in the descriptive statistics analysis part, and in the inferential statistics analysis section, nonparametric Spearman correlation coefficient and Friedman test were used. The study population comprises residents of Mehr Housing in Rasht, Iran. A total of 331 questionnaires were distributed among residents, with collected responses undergoing systematic analysis.

Results: Analysis of the results, which presents descriptive statistics of the research variables, reveals the following:

- The highest mean score (17.84) corresponds to the Housing Utilities variable.
- The lowest mean score (5.50) is associated with the safety variable.

Based on the results obtained from the correlation matrix table, the calculated correlation coefficients indicate significant relationships between:

1. Creating flexibility in residential built environments and establishing personal boundaries/territoriality,
2. Emphasizing urban aesthetics and enhancing sense of beauty, and
3. Improving accessibility and strengthening place attachment.

To determine the significance of differences in mean satisfaction ranks among human and environmental factors, the Friedman test was employed.

The Friedman test results indicate that, according to participants' responses:

- The lowest ranking was assigned to the *Physiological Needs* variable (mean rank = 1.79).
- The highest ranking was given to the *Tranquility and Safety* variable (mean rank = 3.68).

Conclusion: The study revealed that beyond fundamental considerations of lighting, spatial dimensions, per capita standards (housing utilities), and safety in minimum housing design, parameters such as adaptability, optimal accessibility, and urban landscape significantly enhance housing quality and address human needs. Incorporating these components in minimum housing design is crucial for improving resident satisfaction. Furthermore, addressing territorial needs, fostering place attachment, and integrating aesthetic quality through formulated spatial design principles—both physically and functionally—can effectively achieve these objectives. The following table was developed through synthesizing inferential findings, factor ranking, and comparing the highest-impact environmental factors on human dimensions. By analyzing the degree of influence each environmental factor exerts on human factors, particularly the highest-ranked components, we can discern their relative importance in design. Consequently, establishing appropriate design principles for each selected environmental factor can enhance resident satisfaction and meet behavioral needs, ultimately improving quality of life in minimum housing.

Table 1. Effective factors on satisfaction based on previous researches

Rank	Human Factors (Psychological/Social)	Rank	Environmental Factors (Physical/Contextual)
1	Tranquility & Safety	1	Housing Utilities
2	Territoriality	2	Urban Landscape
3	Sense of Belonging & Place Attachment	3	Adaptability
4	Aesthetic	4	Eco-Sustainability
5	Physiological Needs	5	Accessibility
		6	Green Spaces
		7	Structural Safety

Examining influential components of residential satisfaction serves as criteria and metrics for evaluating existing housing environments. These criteria and metrics can further inform the development of architectural solutions for residential spaces, addressing human needs through integrated environmental and human factors to enhance housing quality and ultimately increase resident satisfaction.

ارزیابی رضایت‌مندی ساکنین مسکن حداقل براساس نیازهای انسانی

فاطمه سمیع یوسفی^۱، امیررضا کریمی آذری^{۲*}

۱. کارشناسی ارشد، گروه معماری، دانشکده معماری و هنر، دانشگاه گیلان، رشت، ایران

۲. دانشیار، گروه معماری، دانشکده معماری و هنر، دانشگاه گیلان، رشت، ایران

نکات برجسته:

توجه به مسکن حداقل به عنوان یک چالش معماری - اجتماعی در طراحی؛
توجه به عوامل انسانی و محیطی و تلفیق رویکردهای کمی و کیفی در طراحی.

چکیده

اطلاعات مقاله

دانش شهرسازی، ۱۴۰۴

دوره ۹، شماره ۱، صفحات ۱۳۳-۱۲۰

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۲/۲۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۰/۰۱

نوع مقاله:

پژوهشی

کلید واژه‌ها:

مسکن حداقل، نیازهای انسانی، رضایت‌مندی، عوامل محیطی.

ارجاع به این مقاله:

سمیع یوسفی، فاطمه. کریمی آذری، امیررضا. (۱۴۰۴). ارزیابی رضایت‌مندی ساکنین مسکن حداقل براساس نیازهای انسانی. دانش شهرسازی، ۹(۱)، ۱۲۰-۱۳۳.

DOI:
0.22124/upk.2025.19370.1629

بیان مسئله: یکی از راه‌حل‌های شایع در تأمین مسکن توسط دولت‌ها، برنامه‌ریزی و ساخت مسکن اجتماعی می‌باشد. حداقل‌سازی به عنوان یک رویکرد کاربردی در مسکن اجتماعی بسیار استفاده می‌شود به گونه‌ای که می‌توان این نوع مسکن را مسکن حداقل نیز نامید. کمینه کردن فضاها در مسکن حداقل به عنوان یک راه حل متداول، موجب نادیده گرفته شدن کیفیت محیط‌های مسکونی که عاملی تأثیرگذار بر کیفیت زندگی انسان و در نتیجه رضایت‌مندی در محیط مسکونی ساخته شده است، می‌گردد. در نتیجه توجه به عوامل و مؤلفه‌های تأثیرگذار در افزایش کیفیت زندگی و در نتیجه ایجاد رضایت‌مندی سکونت در مسکن حداقل اهمیت دارد.

هدف: هدف از این پژوهش بررسی مؤلفه‌های مؤثر در تأمین نیازهای انسانی در مسکن حداقل که در نتیجه منجر به افزایش سطح رضایت‌مندی سکونت در ساکنین این گونه از مسکن می‌گردد، می‌باشد.

روش: در این پژوهش در مرحله اول به روش تحلیلی-توصیفی متغیرها و ریز معیارهای مؤثر در ایجاد رضایت‌مندی براساس نیازهای انسانی ارائه گردید. سپس میزان تأثیرگذاری هرکدام از متغیرها در تأمین نیازهای انسانی با توجه به مؤلفه‌های محیطی و انسانی ارزیابی شد. برای این منظور به وسیله پرسش‌نامه بسته پاسخ با مقیاس لیکرت ۵ گزینه‌ای، از ۳۳۱ نفر از ساکنین مسکن مهر شهر رشت، ۸ سوال فردی و ۳۷ سوال ارزیابی برای ۵ عامل انسانی و ۷ عامل محیطی پرسیده شد. نتایج به روش آمار توصیفی و استنباطی مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: نتایج پژوهش نشان داد علاوه بر توجه به مؤلفه‌های نور و ابعاد و سرانه‌ها (تسهیلات مسکن) و ایمنی در طراحی مسکن حداقل، پارامترهایی مانند انعطاف‌پذیری و دسترسی مناسب و همچنین سیمای شهری در ارتقا کیفیت مسکن حداقل و رفع نیازهای انسانی تأثیر به‌سزایی دارند و لحاظ کردن این مؤلفه‌ها در طراحی مسکن حداقل، به منظور افزایش رضایت‌مندی ساکنان حائز اهمیت می‌باشد. با افزایش نیازهای قلمروگزی، حس تعلق خاطر و زیبایی-شناسی از طریق تدوین اصول طراحی فضاها از نظر کالبدی و عملکردی نیز می‌توان به این هدف دست پیدا کرد.

نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش نشان داد علاوه بر توجه به مؤلفه‌های نور و ابعاد و سرانه‌ها (تسهیلات مسکن) و ایمنی در طراحی مسکن حداقل، پارامترهایی مانند انعطاف‌پذیری و دسترسی مناسب و همچنین سیمای شهری در ارتقا کیفیت مسکن حداقل و رفع نیازهای انسانی تأثیر به‌سزایی دارند و لحاظ کردن این مؤلفه‌ها در طراحی مسکن حداقل، به منظور افزایش رضایت‌مندی ساکنان حائز اهمیت می‌باشد.

نویسنده مسئول: amirreza.karimiazari@guilan.ac.ir

Copyright: © 2024 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد با عنوان طراحی مسکن حداقل با تأکید بر اصول انعطاف‌پذیری فضا با رویکرد پاسخگویی به نیازهای رفتاری در شهر رشت می‌باشد که در دانشگاه گیلان به وسیله فاطمه سمیع یوسفی با راهنمایی آقای دکتر امیررضا کریمی آذری در دانشگاه دفاع شده است.

بیان مسئله

خانه مکانی است که می‌تواند نیازها و انتظارات خانواده را برآورده سازد. امروزه امکانات محدود دولت‌ها اجازه تأمین مسکن برای تمامی افراد جامعه را نمی‌دهد. در نتیجه سیاست‌های توسعه اولویت تأمین مسکن را برای طبقات محروم و کم‌درآمد در نظر می‌گیرند. در کشور ایران نیز این سیاست‌ها تحت عناوینی چون مسکن اجتماعی، مسکن استیجاری و مسکن مهر اجرا گردیده است. برای توسعه مناسب مسکن توجه به ابعاد کمی و کیفی مسکن بصورت توأمان ضروری است. مطالعات نشان می‌دهد که صرفاً ارائه مسکن، موفقیت در توسعه و تأمین نیازهای سکونتی را تضمین نمی‌کند (Abdul Mohit & Azim, 2012: 756). شناسایی عوامل مؤثر در میزان رضایت و ناراضی‌ت سکونتی ساکنان، می‌تواند برای تحلیل وضع موجود سکونتی، تصمیمات آتی به منظور ارتقای سطح کیفی محدوده‌های سکونتی افراد و جلوگیری از تکرار نواقص در سایر مکان‌ها مؤثر واقع گردد (Rafieian et al., 2009: 58) و ایجاد محیطی با دسترسی مناسب، امکانات مناسب، درجه حرارت مطلوب، فشار مناسب، رطوبت، نور مناسب و نظایر آن و از طرفی جواب‌گویی به نیازهای معنوی مردم، یعنی ایجاد فضاهای مناسب با طرز زندگی، نوع فرهنگ و آداب و رسوم اجتماعی می‌توانند به طور کلی رضایت مسکونی را حاصل نمایند. شناسایی و بررسی عوامل تأثیرگذار در ارتقای رضایتمندی ساکنان از محیط‌های سکونتی‌شان، می‌تواند به طراحی مجموعه‌های مسکونی جدید با سطح رضایتمندی بالا منجر گردد و اصلاح و بهبود مشکلات مجموعه‌های موجود را به همراه داشته باشد (Naghbi & Hosseini, 2015: 23).

هدف از این پژوهش بررسی مؤلفه‌های مؤثر در تأمین نیازهای انسانی در مسکن حداقل که در نتیجه منجر به افزایش سطح رضایتمندی سکونتی در ساکنین این گونه از مسکن می‌گردد، می‌باشد. یکی از بهترین الگوهای ارزیابی، استفاده از دیدگاه‌های ساکنان در خصوص محیط‌های سکونتی آن‌ها است (Amini et al., 2014: 12). بنابراین در این تحقیق از نظرات ساکنین مسکن مهر رشت در ارزیابی و تعیین مؤلفه‌های تأثیرگذار در رضایتمندی استفاده شده است. با بررسی ادبیات موضوع و پژوهش‌های پیشین متغیرها و ریزمعیارهای پژوهش به‌دست آمد و براساس هر کدام از این ریزمعیارها سؤالاتی طرح و به‌وسیله پرسش‌نامه نظرات ساکنین جمع‌آوری و بصورت آمار استنباطی تحلیل و ارزیابی گردید.

نتایج و یافته‌های پژوهش می‌تواند به عنوان معیارهای ارزیابی وضع موجود مجتمع‌های مسکونی استفاده گردد. همچنین در تدوین راهکارهای طراحی، در طراحی و ساخت مجتمع‌های سکونتی که در طول زمان پاسخگوی نیازهای ساکنین براساس مؤلفه‌های محیطی و انسانی باشد، کاربرد داشته باشد.

پرسش‌های پژوهش

چه عوامل و مؤلفه‌هایی در رضایتمندی ساکنان در مسکن نقش دارند؟
هر کدام از این عوامل به چه میزان بر رضایتمندی ساکنان در مسکن حداقل تأثیر دارند؟

مبانی نظری

مفهوم سکونت و مسکن فراتر از واژه‌هایی چون آپارتمان، خانه‌های تک خانواری، خانه‌های ردیفی، پارکینگ، اتاق نشیمن، آشپزخانه، حمام و مانند آن بوده و توجه به عرصه‌های سکونت که محل بروز رفتارها می‌باشند، حائز اهمیت است. سکونت حاصل بقای رفتارهای انسان است؛ بنابراین باید دارای هدف باشند و از این هدفمندی، نیازهای انسان را برآورده نماید به‌طوری‌که کلیه اجزای موجود، قابلیت استقرار و خودشکوفایی را برای انسان مهیا نمایند (Madani & Shafaei, 2014: 154). در این صورت، حس مطلوبیت از مسکن ایجاد گردیده و درجاتی از رضایت افراد را فراهم می‌آورند. موضوع مطلوبیت مسکن از لحاظ بیرونی و درونی نیز قابل بحث است به این صورت که از لحاظ درونی نیز همانند شرایط فیزیکی و فرهنگی معقول باشد. این مسکن در رابطه با محیط بیرونی خود نیز باید دارای هماهنگی باشد و به‌طور قطع مسکنی که از لحاظ شرایط درونی کامل است ولی از لحاظ انطباق با محیط بیرون مثلاً از نظر شرایط فرهنگی انطباق کافی نداشته باشد، چندان مطلوب نخواهد بود (Abdollah Zade, 2015).

کیفیت زندگی به معنای داشتن زندگی خوب و احساس رضایت از آن است، همچنین می‌توان میزان واقعی رفاه تجربه شده به‌وسیله افراد و گروه‌ها تحت شرایط اجتماعی و اقتصاد عمومی را کیفیت زندگی نامید (Rahmani et al., 2014: 16). کیفیت زندگی تابعی از چگونگی تأمین نیازهای انسانی و میزان رضایت افراد یا گروه‌ها از نحوه برآورده شدن نیازهای‌شان است، ارتباط بین تأمین نیازها و رضایت

حاصله از تأمین هر یک به ظرفیت روحی، زمینه فرهنگی، ارزش‌ها، تحصیلات، هنجارهای اجتماعی و وزن‌هایی که افراد و گروه‌ها به تأمین هر یک از نیازهای انسانی در مقایسه با دیگر نیازها می‌دهند، وابسته می‌باشد (Janse et al., 2004). شرایط و زمینه‌های فکری، فرهنگی، اجتماعی و ... در قضاوت‌ها و میزان رضایت‌مندی افراد تأثیرگذار است. به عبارت دیگر، تعاریف، خواست‌ها و انتظارات افراد از امور، بیش از هر چیزی ارزیابی‌ها و موضع‌گیری‌های ساکنان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. این خواست‌ها و تمایلات به زمینه‌های اجتماعی-اقتصادی، شغلی، تحصیلات و ... برمی‌گردد (Mozafari et al., 2016: 90). رضایت‌مندی مسکونی ساختاری ترکیبی است که تحت تأثیر دسته‌ای از متغیرهای محیطی و اجتماعی قرار دارد (Lu, 1999: 264). برخی پژوهش‌ها بیان نموده‌اند که رضایت از کیفیت محیط سکونت در سه شاخص اندازه و تسهیلات مسکن، و شرایط درونی و بیرونی مجتمع‌های مسکونی معنی‌دار و دارای رابطه است (Tebi Masroor & Rezaei Moayyed, 2015: 75) و برخی دیگر رضایت‌مندی سکونت را به عوامل مختلف شخصی، اجتماعی و فیزیکی نسبت داده‌اند (Bonaiuto & Fornara, 2017: 270). مدیریت محله‌های مسکونی، اندازه‌های مکان اصلی فعالیت‌ها و حفظ حریم خصوصی در واحدهای مسکونی و محیط اقتصادی در داخل و اطراف در نواحی مسکونی نیز به عنوان سه عامل برتر با بیشترین تأثیر بر رضایت سکونت، نام برده شده‌اند (Ibem et al., 2019: 76).

پیشینه پژوهش

پژوهش‌های بسیاری پیرامون رضایت‌مندی ساکنان در فضاهای سکونت انجام شده است. این پژوهش‌ها معیارها و شاخص‌های متفاوتی از نظر کالبدی، محیطی، اجتماعی و روان‌شناختی دارند (Emami & Sadeghlou, 2021). تحلیل شبکه واژگان در پژوهش‌های مربوط به رضایت‌مندی سکونت نشان می‌دهد که اصطلاح «رضایت‌مندی مسکونی» ارتباط هم‌رخداد قوی با عبارت‌های پرتکرار «محله»، «رضایت»، «کیفیت زندگی» و «ادراک» دارد (Biswas et al., 2021). بنابراین توجه به عوامل و مؤلفه‌های متنوع تأثیرگذار در رضایت‌مندی سکونت ساکنان در مرور بر ادبیات موضوع اهمیت دارد.

حس تعلق به مکان یکی از عوامل تأثیرگذار در رضایت‌مندی می‌باشد. ویژگی‌ها و روابط اجتماعی می‌تواند در ایجاد این حس و افزایش رضایت‌مندی مؤثر باشد (Hamidi et al., 2024). همچنین حضور درازمدت در فضاهای سکونت که بتواند نیازهای زیستی ساکنان را تأمین نماید، افزایش رضایت‌مندی را به همراه دارد (Kabisch et al., 2022). پژوهش‌های دیگر نشان داد که به طور کلی ساکنانی که در صدد اصلاح و بهبود وضعیت سکونت خود برنیاورده یا عکس‌العملی در خصوص مسائل محل سکونت‌شان انجام ندادند، نسبت به بقیه افراد از آستانه رضایت‌مندی بالاتری برخوردار هستند. همچنین شرکت در فعالیت‌های مرتبط با واحد همسایگی و محیط محله‌ای و انجام ملاقات‌های مکرر با همسایه‌ها با وجود رضایت‌مندی سکونت بالا، رابطه معنی‌داری دارد (Amérigo & Aragonés, 1997: 51). هویت، وابستگی و دلبستگی به مکان به صورت جداگانه از عوامل پیش‌بینی کننده رضایت‌مندی مسکونی هستند، همچنین این سه عامل می‌توانند رضایت‌مندی سکونت را در حالی که این عناصر به عنوان یک کل یکپارچه در نظر گرفته می‌شوند، به شدت افزایش دهند (Ghafourian and Hesari, 2018: 695).

در مجتمع‌های مسکونی میان‌مرتبه عواملی همچون تراکم پایین، گشودگی فضا، بالا بودن روابط اجتماعی ساکنان با یکدیگر و هماهنگی با بافت اطراف از مهم‌ترین ویژگی‌هایی می‌باشد که رضایت‌مندی ساکنین از مجتمع‌های مسکونی را به همراه دارد (Amini et al., 2014: 12). همچنین درآمد خانوار، طراحی مسکن، نوع جامعه، تراکم جمعیت و فاصله تا مرکز تجاری منطقه، از عوامل مؤثر بر رضایت مسکونی هستند (Yin et al., 2019: 1197). کیفیت ویژگی‌های فیزیکی خاص در محیط مسکن ضروری و در نتیجه بر میزان رضایت مسکن ساکنان تأثیر می‌گذارد (Jiboye, 2012: 236). مکان، طراحی و امکانات عمومی مسکن معیارهای رضایت فیزیکی و امنیت، تعامل اجتماعی و مدیریت مسکن معیارهای غیرفیزیکی است (Aulia & Ismail, 2013: 674). عوامل اقتصادی، ثبات و اهمیت محیط همسایگی نسبت به محیط سکونت در ایجاد رضایت‌مندی سکونت تأثیرگذار است (Liu & Ma, 2021).

بر اساس برخی پژوهش‌ها، ساکنین شهرک‌های برنامه‌ریزی و طراحی شده در شهر نسبت به کسانی که در محله‌های غیررسمی زندگی می‌کنند بیشتر راضی هستند (Ibrahim Abass & Tucker, 2018: 36; Moore et al., 2019). همچنین یافته‌ها نشان دادند ارائه ناقص تسهیلات شهری بر رضایت‌مندی تأثیر گذاشته است و بیشترین عامل این نارضایتی، دسترسی محله به امکانات اجتماعی و محل کار می‌باشد (Moore et al., 2019).

در میان عوامل فردی، رضایت‌مندی افراد با افزایش سن، سطح اجتماعی-اقتصادی و بهبود انتظارات افزایش می‌یابد. این میزان که افراد مسکن خود را با راه حل‌های استاندارد بالا مقایسه می‌نمایند، کاهش می‌یابد (Bonaiuto & Fornara, 2017: 270).

در میان عوامل اجتماعی، رضایتمندی سکونت با روابط همسایگی خوب، شباهت با همسایگان، تعادل بین جدابودن و هم‌بستگی با همسایگان براساس نیاز و پیروی از هنجارهای اجتماعی در خصوص «مسکن معمول» برای افرادی مانند خودشان همراه است (Riazi & Emami, 2018: 8). توجه به عوامل اجتماعی از جمله حمایت از ارتباطات بین فرهنگی به‌طور مستقیم در افزایش رضایتمندی سکونت ساکنان خارجی مؤثر است. محیط مسکونی عامل مهم دیگر در رضایتمندی سکونت می‌باشد (Lim et al., 2024: 181).

در میان عوامل فیزیکی، خانه‌های تک خانواده (ویلا) بیشتر از آپارتمان‌ها (حداقل در آمریکای شمالی) رضایت‌بخش هستند و مناطق سرسبز از رضایت سکونت بالاتری برخوردار هستند. سبک معماری مورد نظر، و همچنین طراحی داخلی، در افراد مختلف با زمینه‌ی فرهنگی ساکنان متفاوت است. رنگ با رضایت سکونت رابطه پیچیده دارد، به‌طور کلی، رضایتمندی مسکونی زمانی بالاتر می‌رود که فضاهای سکونت با فرهنگ ساکنین خود هم‌خوانی داشته باشد، سکونتگاه‌هایی که منعکس‌کننده‌ی فرهنگ هستند، برای تکمیل الگوهای رفتاری معمول آن فرهنگ طراحی شده‌اند (Bonaiuto & Fornara, 2017: 271).

رضایتمندی محله نیز به واسطه ویژگی‌های طراحی فیزیکی حتی برای متغیرهای جامعه‌شناختی تا حد زیادی قابل پیش‌بینی است. مشخصه‌های محله‌ای مانند نوع خیابان، پوشش فضای سبز و فراهم کردن پیاده‌روها، فضای باز مشترک و فضاهای عمومی، مهم‌ترین عوامل رضایتمندی محله می‌باشد (Ibrahim Abass & Tucker, 2018: 43). در بافت‌های تاریخی و بازسازی محیط‌های سکونت، توجه به عوامل محیطی همچون حفظ میراث فرهنگی، مهم‌ترین اولویت و توجه به مدیریت املاک، فعالیت‌های محله‌ای، فضاهای سبز و مبلمان شهری اولویت‌های بعدی تأثیرگذار در افزایش رضایتمندی سکونت هستند (Ji et al., 2024).

مؤلفه‌های روانی از عوامل مهم در افزایش سطح رضایتمندی سکونت می‌باشند. رعایت مفهوم خلوت دارای بالاترین ضریب هم‌بستگی در بین این مؤلفه‌ها می‌باشد. مؤلفه‌های کالبدی و محیطی به ترتیب در درجه دوم و سوم اهمیت دارند. تفکیک فضای شلوغ و خلوت به عنوان تأثیرگذارترین مؤلفه کالبدی در ارتقا سطح رضایتمندی سکونت مشخص گردید. در میان مؤلفه‌های محیطی متغیر رعایت سلسله‌مراتب فضایی از طریق ایجاد نظم بین اجزا محیط با افزایش سطح امنیت و آسایش و آرامش ساکنان موجب ارتقا رضایتمندی ساکنان در مجموعه‌های مسکونی می‌گردد (Naghbi & Hosseini, 2015: 23). پژوهش‌های دیگری نیز نشان داده که ویژگی‌های ذهنی نسبت به ویژگی‌های عینی فیزیکی آپارتمان‌ها، تأثیر بیشتری در تعیین رضایتمندی سکونت دارند. از میان پنج بُعد ویژگی‌های ذهنی، فضای داخلی بیشترین تأثیر را در پیش‌بینی رضایتمندی سکونت داشت. عامل تأثیرگذار بعدی چگونگی پلان فضای سکونت بود (Hu et al., 2024). البته بایستی به نقش خانواده به عنوان یکی از متغیرهای تأثیرگذار در رضایتمندی سکونت که به ویژگی‌های محیطی و معماری بستگی ندارد توجه نمود. عوامل خانوادگی به شیوه‌های متفاوتی با احتمال ماندگاری در مسکن و رضایتمندی سکونت مرتبط هستند. در سطح فراتر از خانوار، پاسخ‌دهندگانی که بیشتر یا تمام نزدیک‌ترین اعضای خانواده‌شان در جامعه محلی زندگی می‌کنند، احتمال رضایتمندی سکونت بالاتری دارند (Bjarnason & Haartsen, 2024).

ارزیابی مسکن‌های روستایی جدید نشان داده است که بهبود ساختار فیزیکی، استفاده از مصالح مرغوب‌تر و ناماسازی، رضایت روستاییان را از جهت استحکام و مقاومت بیشتر در برابر حوادث، محافظت در برابر عوامل محیطی، رفاه داخلی بیشتر و ظاهر زیباتر به خود جلب نموده است (Azimi & Faroughi, 2015: 92; Jamshidi & Jamini, 2015: 89).

در مطالعات تیسیگوا و دیگران (۲۰۱۷) رضایت ساکنان سه طرح بر اساس ۸ فاکتور عمده مورد بررسی قرار گرفت. این ارزیابی رابطه بین رضایت مسکونی و ویژگی‌های کیفی مسکن را برای طراحی مسکن مناسب و بهبود کیفیت فضایی آن، مورد بررسی قرار داد. براساس نتایج، شاخص‌های کیفی، بازی و امکانات تفریحی، کیفیت و راحتی از بین بردن زباله، کیفیت امکانات موجود در سایت و همچنین استفاده از طرح تعامل اجتماعی بیشتر با مرکز اجتماعی، تأثیر چشم‌انداز نرم از سطوح سخت، تکنیک‌های ساخت و ساز که منجر به کیفیت بهتر می‌شود، مشخص نمودن مرز فضاهای خصوصی، نیمه خصوصی و عمومی و شامل بودن مغازه‌ها در آن، موجب رضایت بیشتر ساکنین شده است (Tibesigwa et al., 2017: 56).

عبدالمحیط و دیگران (۲۰۱۰) ارزیابی رضایت ساکنان مسکن اجتماعی تازه‌ساخت در کوالالمپور مالزی را بررسی کرده‌اند. در این مقاله رضایت ساکنان با ۴۵ گروه مختلف در ۵ دسته ویژگی‌های واحد مسکونی، سرویس خدماتی واحد مسکونی، امکانات عمومی، محیط اجتماعی و امکانات همسایگی مورد سنجش قرار گرفت. نتایج آن‌ها نشان داد ساکنان این مسکن اجتماعی نسبت به محیط مسکونی خود به‌صورت متوسط راضی هستند. شاخص رضایتمندی مسکونی هم‌بستگی مثبتی با ویژگی‌های واحد مسکونی، محیط اجتماعی، خدمات حمایتی و امکانات عمومی دارد، اما ارتباط نزدیکی با امکانات محله ندارد. متغیرهای اجتماعی و اقتصادی از قبیل سن، اندازه خانواده، همسران کارمند، محل اقامت قبلی با رضایتمندی مسکونی رابطه منفی دارد، در حالی که نژاد، نوع اشتغال، طبقه واحد و طول اقامت با

رضایت‌مندی رابطه مثبت دارد (Abdul Mohit et al., 2010: 24).

براساس مطالعات و بررسی پژوهش‌های پیشین پیرامون موضوع، عوامل و مؤلفه‌های متعددی در رضایت‌مندی سکونتی تأثیرگذار می‌باشند. دو دسته عوامل محیطی و عوامل انسانی شاخص‌تر و در پژوهش‌های متعددی به آن‌ها اشاره گردید. عوامل محیطی متغیرهایی همچون تسهیلات، ایمنی، دسترسی، عوامل زیست‌محیطی و فضای سبز را دربرمی‌گیرد و عوامل انسانی شامل نیازهای انسانی از جمله نیازهای فیزیولوژیک، زیبایی‌شناختی و حس مکان می‌باشد.

جدول ۱: عوامل مؤثر بر رضایت‌مندی براساس پژوهش‌های پیشین

رضایت‌مندی	
عوامل محیطی	عوامل انسانی
تسهیلات مسکن	نیاز فیزیولوژیک
ایمنی	آرامش و امنیت
دسترسی	قلمرو گزینی
زیست‌محیطی	زیبایی‌شناختی
سیمای شهری؛ فضای سبز و عمومی؛ انعطاف‌پذیری.	حس مکان و تعلق خاطر

یکی از شکاف‌های تحقیقاتی در این حوزه پژوهشی عدم بررسی این دو دسته بر یکدیگر و تأثیر عوامل محیطی بر تأمین عوامل انسانی که منجر به رضایت‌مندی سکونتی می‌گردد، می‌باشد. موضوعی که این پژوهش به دنبال آن است. مورد دیگر در بررسی مطالعات پیشین تأثیر و اهمیت جامعه ساکنین در رضایت‌مندی سکونتی در مجتمع‌های مسکونی مختلف است. هر جامعه فرهنگی و سکونتی اولویت‌ها و تفاوت‌های خاص خود را دارد اگرچه معیارهای مشترکی در ارزیابی‌های مختلف بدست آمده است اما پژوهش در مجتمع‌های مسکونی در بسترهای متفاوت جغرافیایی و فرهنگی ضرورت دارد. در این پژوهش مسکن مهر در شهر رشت به عنوان نمونه مورد مطالعه انتخاب و مورد بررسی و ارزیابی قرار می‌گیرد.

رضایت‌مندی

مفهوم رضایت‌مندی بر دامنه گسترده‌ای از تمایلات و مطلوبیت‌ها جهت رفع نیازهای پایه و یا متعالی انسان اشاره دارد. بسیاری از افراد به چیزهایی که نمی‌توانند داشته باشند تمایل دارند و بنابراین به دلایل مختلف باید این نیازهای خود را از مناطقی که تمایل کمتری نسبت به آن‌ها وجود دارد انتخاب و تأمین نمایند. وقتی آن‌چه را که تمایل داریم بتوانیم انتخاب و کسب نماییم، رضایت‌مان حاصل می‌شود. هرچند که ممکن است این رضایت‌مندی طیف مختلفی را پوشش دهد. تردیدی نیست که نیازها و حتی آرمان‌های احساس شده از طرف یک فرد، مجموعه‌ای از هر دو ویژگی‌های فردی همچون طبقه اجتماعی، مرحله زندگی و معیارهای فرهنگی تأثیرگذار بر او است. چنان‌چه شرایط فعلی در سازگاری نزدیک با آن‌چه که فرد برای نیازها و آرمان‌های خودش تعریف کرده است، باشد، رضایت‌مندی حاصل می‌گردد. از شاخص‌های کیفیت زندگی، ارزیابی میزان رضایت‌مندی ساکنین می‌باشد، تا ضمن شناسایی وضعیت کیفیت محیط، در جهت بهبود آن تلاشی مضاعف صورت پذیرد و بتوان زمینه مناسبی را جهت ارائه‌ی الگوهای مناسب‌تر برای برنامه‌ریزان و همچنین کیفیت محیطی مطلوبی برای شهروندان مهیا نمود.

عوامل مؤثر بر رضایت در ۴ شاخه، عوامل شخصی، عوامل اجتماعی، عوامل معماری و محیطی و عوامل فرهنگی تقسیم می‌شود (Zabihi et al., 2011: 105). همچنین نیازها و توقعات حاصل از ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی ساکنین جهت دستیابی به شاخص-های طراحی، ضروری می‌باشد. شناخت معیارهای فیزیولوژیک، محیطی و روان‌شناختی، اجتماعی و فرهنگی محیط‌های مسکونی و ترجمه آن‌ها به معیارهای طراحی، به منظور انطباق هرچه بیشتر دو مؤلفه‌ی ذکر شده رضایت‌مندی ساکنان را در پی خواهد داشت (Moieni & Eslami, 2012: 54).

رضایت مسکونی یکی از موضوعاتی است که اکثراً در زمینه محیط‌های مسکونی مطالعه شده و ثابت شده که بخشی از حوزه رضایت از زندگی می‌باشد. رابطه بین مردم و محیط مسکونی آن‌ها یک موضوع مهم در روان‌شناسی زیست‌محیطی است، از این رو رضایت‌مندی از محیط سکونتی به میزان رضایت در دو معیار واحدهای مسکونی و محله یا واحدهای همسایگی به طور مستقیم، و ویژگی‌های شخصی، فرهنگی و اجتماعی فرد به طور غیرمستقیم بستگی دارد. در واقع رضایت‌مندی میزان دستیابی افراد به اهداف مطلوب و موردنظر است و مبین شکاف بین کیفیت خدمات مورد انتظار و خدمات دریافت شده است.

روش پژوهش

در این مقاله در بخش اول با روش تحلیل توصیفی برای تبیین مؤلفه‌های مؤثر در ایجاد رضایتمندی با مطالعه پژوهش‌ها، تحقیقات و منابع معتبر کتابخانه‌ای در این حوزه اطلاعات مورد نیاز جمع آوری و ارائه شد.

سپس با توجه به مؤلفه‌های مؤثر، بر اساس ریزمعیارهای هر کدام از مؤلفه‌ها و همچنین جدول هدف محتوا، سؤالات پرسش‌نامه تدوین گردید (جدول ۲). ساختار پرسش‌نامه، جهت ارزیابی ۵ عامل انسانی (نیاز فیزیولوژیک، آرامش و امنیت، قلمروگزی، زیباشناختی، حس مکان و تعلق خاطر) و ۷ عامل محیطی (تسهیلات مسکن، ایمنی، دسترسی‌ها، سلامت محیطی، فضاهای عمومی و سبز، سیمای شهری، انعطاف‌پذیری) شکل گرفته است. در این تحقیق از پرسش‌نامه بسته پاسخ استفاده و در سؤالات پرسش‌نامه که برای سنجش متغیرهای اصلی مورد استفاده قرار گرفته از مقیاس لیکرت ۵ گزینه‌ای استفاده شده است.

برای محاسبه پایایی پرسش‌نامه پژوهش حاضر از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. میزان ضریب آلفای کرونباخ برای پرسش‌نامه تحقیق با استفاده از نرم افزار SPSS، مقدار $0/۸۵۴$ برآورد شد که با توجه به اینکه مقدار آن از ۷۰% بیشتر است، لذا ضریب آلفای به دست آمده نشان‌دهنده قابل قبول بودن پایایی پرسش‌نامه پژوهش است. برای بررسی و ارزیابی متغیرها و مؤلفه‌های پژوهش نیز در بخش توصیفی، میانگین، انحراف استاندارد نمرات و نیز آزمون کولموگروف-اسمیرنوف و در بخش استنباطی از آزمون آماری ناپارامتریک ضریب همبستگی اسپیرمن و آزمون فریدمن استفاده شده است.

جدول ۲: جدول ریزمعیارها در پرسش‌نامه

متغیر مستقل (عوامل محیطی)	ریز معیارها	متغیر وابسته (عوامل انسانی)	ریز معیارها
تسهیلات مسکن	مساحت واحد نور تهویه مساحت فضای باز مساحت نیمه باز	نیاز فیزیولوژیک	خوراک، پوشاک تامین مایحتاج
ایمنی	نظارت فضاهای عمومی ایمنی واحدها (میزان محصوریت)	آرامش و امنیت	عدم اضطراب امنیت نیاز به نظم
دسترسی	دسترسی سواره و پیاده دسترسی به شبکه شهری ورودی‌ها دسترسی بلوک‌ها	قلمروگزی	ایجاد فضای شخصی (نشانه گذاری) محرمت
زیست محیطی	جمع آوری زباله‌ها آلودگی صوتی	زیبایی‌شناختی	زیبایی تنوع طلبی
سیمای شهری	فرم ظاهری سیمای بنا دیدو چشم انداز	حس مکان و تعلق خاطر	دلبستگی تعلق خاطر افتخار
فضای سبز و عمومی	فضای سبز فضای ورزشی		
انعطاف‌پذیری	تغییر پذیری فضاهای خانه امکان کاستن و افزودن به فضا استفاده چند منظوره از یک فضا		

جامعه‌ی آماری پژوهش، ساکنان مسکن مهر شهر رشت هستند. مسکن مهر به منظور ایجاد زمینه و بسترسازی برای تأمین مسکن مناسب به‌ویژه اقشار کم‌درآمد، تقویت نقش حکمیتی دولت در امر تأمین مسکن و در راستای حصول به عدالت اجتماعی و توانمندسازی گروه‌های کم‌درآمد مطرح شد. گروه هدف این برنامه نیز اشخاص فاقد مسکن ملکی دهک‌های درآمدی پایین و میانی تعیین شد.

(Pourmohammadi & Asadi, 2014: 179). مسکن مهر رشت از آبان ماه سال ۱۳۸۷ در بلوار لاکان قسمت جنوبی شهر آغاز شد. ۳۳۱ پرسش‌نامه بین ساکنان مسکن مهر رشت توزیع و جواب‌های داده شده به سوالات مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها و بحث اجرای پژوهش

جهت تدوین سوالات پرسش‌نامه، ابتدا مؤلفه‌های زیر مجموعه هر کدام از متغیرهای مستقل و وابسته بر اساس مطالعات و ادبیات تحقیق مشخص شد و میزان رضایت‌مندی ساکنان مسکن مهر از هر کدام از این مؤلفه‌ها به صورت تک متغیره مورد سوال قرار گرفت. سوالات به دو بخش مشخصات فردی با ۸ سوال و سوالات ارزیابی با ۳۷ سوال شکل گرفته است. پس از تدوین پرسش‌نامه، ابتدا به صورت ۴۰ نسخه آزمایشی توزیع شد و پس از تدقیق پرسش‌ها، پرسش‌نامه‌های اصلی در محدوده مورد مطالعه توزیع و تکمیل گردید. در نهایت، پرسش‌نامه اصلی با ۳۷ سوال بین ۳۸۴ نفر از ساکنین مسکن مهر رشت اجرا شد. و در نهایت ۳۳۱ پرسش‌نامه از بین آن‌ها دریافت گردید. پس از جمع‌آوری پرسش‌نامه‌ها و استخراج داده‌ها و ورود آن‌ها به نرم افزار SPSS، ابتدا شاخص‌های آماری این داده‌ها برآورد گردید. لازم به توضیح است که در این پژوهش تعداد نمونه‌ها ۳۳۱ نفر بودند.

جدول ۳: فراوانی و درصد فراوانی آزمودنی‌ها به تفکیک جنسیت، سن، تعداد اعضای خانواده و وضعیت تأهل

جنسیت	فراوانی	درصد فراوانی	سن	فراوانی	درصد فراوانی	تعداد اعضای خانواده	فراوانی	درصد فراوانی
مرد	۱۱۹	۳۵/۹۵	تا ۲۰ سال	۲۲	۶/۶۵	۱	۲	۰/۶۰
زن	۲۱۲	۶۴/۰۵	بین ۲۱ تا ۴۰ سال	۲۳۴	۷۰/۶۹	۲	۷۱	۲۱/۵۰
جمع	۳۳۱	۱۰۰	بین ۴۱ تا ۶۰ سال	۶۴	۱۹/۳۴	۳	۱۲۱	۳۶/۶۰
			۶۱ سال و بالاتر	۱۱	۳/۳۲	۴	۱۱۴	۳۴/۴۰
وضعیت تأهل	فراوانی	درصد فراوانی	جمع	۳۳۱	۱۰۰	۵	۲۰	۶/۰۰
مجرد	۶۴	۱۹/۳۴				۶	۳	۰/۹۰
متأهل	۲۶۷	۸۰/۶۶				جمع	۳۳۱	۱۰۰
جمع	۳۳۱	۱۰۰						

یافته‌های توصیفی

در این بخش یافته‌های توصیفی پژوهش شامل؛ میانگین، انحراف استاندارد و نیز نتیجه آزمون کولموگروف-اسمیرنف گزارش شده است. بر همین اساس نتایج در جداول ۴ و ۵ گزارش شده است.

جدول ۴: شاخص‌های توصیفی مربوط به متغیرهای تحقیق

شاخص‌های آماری متغیرهای تحقیق	تسهیلات مسکن	نیاز فیزیولوژیک	ایمنی	آرامش و امنیت	انعطاف‌پذیری
تعداد نمونه‌ها	۳۳۱	۳۳۱	۳۳۱	۳۳۱	۳۳۱
میانگین	۱۷/۸۴	۶/۵۰	۵/۵۰	۸/۷۹	۶/۵۴
حداقل نمره	۸/۰۰	۲/۰۰	۲/۰۰	۴/۰۰	۳/۰۰
حداکثر نمره	۳۰/۰۰	۱۰/۰۰	۱۰/۰۰	۱۵/۰۰	۱۵/۰۰
انحراف استاندارد	۳/۵۹	۱/۲۲	۱/۶۳	۱/۵۸	۲/۰۳
شاخص‌های آماری متغیرهای تحقیق	قلمروگرایی	سیمای شهری	زیبایی شناختی	دسترسی	تعلق خاطر و حس مکان
تعداد نمونه‌ها	۳۳۱	۳۳۱	۳۳۱	۳۳۱	۳۳۱
میانگین	۸/۵۳	۷/۴۲	۷/۷۴	۱۱/۲۳	۸/۳۳
حداقل نمره	۳/۰۰	۳/۰۰	۳/۰۰	۴/۰۰	۳/۰۰

حداکثر نمره	۱۵/۰۰	۱۵/۰۰	۱۵/۰۰	۱۹/۰۰	۱۵/۰۰
انحراف استاندارد	۲/۰۱	۲/۰۵	۲/۲۵	۲/۸۸	۲/۶۵

بررسی نتایج اطلاعات جدول ۴ که مربوط به آمار توصیفی متغیرهای تحقیق است نشان می‌دهد که؛ بیشترین میانگین (۱۷/۸۴) مربوط به متغیر تسهیلات مسکن با انحراف استاندارد ۳/۵۹ و کمترین میانگین نیز (۵/۵۰) مربوط به متغیر ایمنی با انحراف استاندارد ۱/۶۳ می‌باشد.

جدول ۵: نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنف متغیرهای پژوهش مربوط به متغیرهای تحقیق

شاخص‌های آماری متغیرهای تحقیق	تسهیلات مسکن	نیاز فیزیولوژیک	ایمنی	آرامش و امنیت	انعطاف‌پذیری
تعداد نمونه‌ها	۳۳۱	۳۳۱	۳۳۱	۳۳۱	۳۳۱
K.S	۱/۵۷	۲/۹۷	۲/۹۸	۲/۴۳	۲/۱۶
معیار تصمیم	۰/۰۱۴	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰
شاخص‌های آماری متغیرهای تحقیق	قلمروگزینی	سیمای شهری	زیبایی شناختی	دسترسی	تعلق خاطر و حس مکان
تعداد نمونه‌ها	۳۳۱	۳۳۱	۳۳۱	۳۳۱	۳۳۱
K.S	۲/۵۰	۱/۹۷	۲/۱۱	۱/۹۳	۲/۱۷
معیار تصمیم	۰/۰۰۰	۰/۰۰۱	۰/۰۰۰	۰/۰۰۱	۰/۰۰۰

بررسی نتایج اطلاعات جدول ۵ که مربوط به بررسی وضعیت داده‌های هر یک از متغیرهای تحقیق است نشان می‌دهد که؛ آزمون کولموگروف-اسمیرنف برای تمامی متغیرها بزرگتر از ۰/۰۵ است که نشان می‌دهد توزیع داده‌ها در متغیرها نرمال نمی‌باشد. بنابراین برای تحلیل استنباطی داده‌ها باید از آزمون ناپارامتریک استفاده کرد.

یافته‌های استنباطی

در بخش یافته‌های استنباطی از آزمون‌های آمار استنباطی استفاده می‌شود. در این پژوهش هم با توجه به ویژگی‌های فرضیه‌ها و نوع مقیاس داده‌ها و نیز به خاطر نرمال نبودن داده‌ها، از آزمون آماری ناپارامتریک ضریب همبستگی اسپیرمن و آزمون فریدمن استفاده شد.

جدول ۶: محاسبه ضریب همبستگی اسپیرمن

متغیر	۱	۲	متغیر	۱	۲
انعطاف‌پذیری	۱		سیمای شهری	۱	
قلمروگزینی	۰/۲۴۱***	۱	حس زیباشناختی	۰/۵۰۵**	۱
متغیر	۱	۲	متغیر	۱	۲
سهولت در دسترسی	۱				
تعلق خاطر	۰/۵۳۱***	۱			

*** $P < 0.001$ ** $P < 0.01$ * $P < 0.05$

با توجه به نتایج به‌دست آمده از جدول ماتریس همبستگی، بر اساس داده‌های جدول ۵ ضریب همبستگی محاسبه شده در سطح $P < 0.01$ معنادار است. این نتایج نشان می‌دهد که بین ایجاد انعطاف‌پذیری در کالبد محیط مسکونی با ایجاد حریم و قلمرو شخصی، بین توجه به سیمای شهری با افزایش حس زیباشناختی و بین سهولت در دسترسی‌ها با افزایش میزان تعلق خاطر رابطه معنی‌داری وجود دارد. برای اطلاع از معنی‌داری یا عدم معنی‌داری تفاوت میانگین رتبه رضایت آزمودنی‌ها از متغیرهای عوامل انسانی و محیطی از آزمون فریدمن استفاده شد. نتایج به دست آمده در شرح زیر آمده است.

جدول ۷: نتایج آزمون فریدمن در مورد رتبه‌بندی متغیرهای عوامل انسانی

شاخص‌های آماری متغیرهای تحقیق (عوامل انسانی)	رتبه	نمونه‌ها	خی دو	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
نیاز فیزیولوژیک	۱/۷۹				
آرامش و امنیت	۳/۶۸				
قلمروگرایی	۳/۵۰	۳۳۱		۴	
زیبایی‌شناسی	۲/۷۳		۳۴۶/۶۳		۰/۰۰۰
تعلق خاطر و حس مکان	۳/۳۱				

بررسی نتایج اطلاعات جدول ۷ که مربوط به نتایج آزمون فریدمن در مورد رتبه‌بندی متغیرهای عوامل انسانی می‌باشد نشان می‌دهد که؛ مقدار خی دو در سطح خطای کوچکتر از ۰/۰۱ معنی‌دار است. بنابراین به لحاظ آماری می‌توان گفت که با اطمینان ۰/۹۹ بین میزان رضایت آزمودنی در خصوص هر یک از متغیرهای عوامل انسانی تفاوت معنی‌داری وجود دارد. این نتیجه دلالت بر رد فرض H_0 و تأیید فرض H_1 می‌باشد. از طرفی نتایج جدول مذکور نشان می‌دهد که از نظر آزمودنی‌ها، کمترین رتبه مربوط به متغیر نیاز فیزیولوژیک (۱/۷۹) و بیشترین رتبه نیز مربوط به متغیر آرامش و امنیت (۳/۶۸) می‌باشد.

جدول ۸: نتایج آزمون فریدمن در مورد رتبه‌بندی متغیرهای عوامل محیطی

شاخص‌های آماری متغیرهای تحقیق (عوامل محیطی)	رتبه	نمونه‌ها	خی دو	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
تسهیلات مسکن	۶/۹۶				
ایمنی	۲/۱۶				
دسترسی	۳/۰۶				
زیست محیطی	۳/۷۱	۳۳۱	۱۳۹۶/۹۷	۶	۰/۰۰۰
سیمای شهری	۵/۶۳				
فضای سبز	۲/۲۰				
انعطاف‌پذیری	۴/۲۶				

بررسی نتایج اطلاعات جدول ۸ که مربوط به نتایج آزمون فریدمن در مورد معنی‌داری متغیرهای عوامل محیطی می‌باشد نشان می‌دهد که؛ مقدار خی دو در سطح خطای کوچکتر از ۰/۰۱ معنی‌دار است. بنابراین به لحاظ آماری می‌توان گفت که با اطمینان ۰/۹۹ بین میزان رضایت آزمودنی در خصوص هر یک از متغیرهای عوامل محیطی تفاوت معنی‌داری وجود دارد. این نتیجه دلالت بر رد فرض H_0 و تأیید فرض H_1 می‌باشد. از طرفی نتایج جدول مذکور نشان می‌دهد که از نظر آزمودنی‌ها، کمترین رتبه مربوط به متغیر ایمنی (۲/۱۶) و بیشترین رتبه نیز مربوط به متغیر تسهیلات مسکن (۶/۹۶) می‌باشد.

نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش نشان داد علاوه بر توجه به مؤلفه‌های نور و ابعاد و سرانه‌ها (تسهیلات مسکن) و ایمنی در طراحی مسکن حداقل، پارامترهایی مانند انعطاف‌پذیری و دسترسی مناسب و همچنین سیمای شهری در ارتقا کیفیت مسکن حداقل و رفع نیازهای انسانی تأثیر به‌سزایی دارند و لحاظ کردن این مؤلفه‌ها در طراحی مسکن حداقل، به منظور افزایش رضایت‌مندی ساکنان حائز اهمیت می‌باشد. با افزایش نیازهای قلمروگرایی، حس تعلق خاطر و زیبایی‌شناسی از طریق تدوین اصول طراحی فضاها از نظر کالبدی و عملکردی نیز می‌توان به این امر دسترسی پیدا کرد.

از جمع‌بندی یافته‌های استنباطی و رتبه‌بندی عوامل و مقایسه بیشترین رتبه تأثیر عوامل محیطی بر انسانی جدول زیر حاصل شد. با توجه به میزان تأثیرگذاری هر یک از عوامل محیطی بر عوامل انسانی، و بیشترین رتبه مؤلفه‌ها، به میزان اهمیت آن مؤلفه در طراحی می‌توان پی برد. لذا با تدوین اصول طراحی مناسب در مورد هر یک از عوامل محیطی منتخب می‌توان موجب افزایش رضایت و تأمین نیاز رفتاری ساکنان شد که در نتیجه به ارتقای کیفیت زندگی در مسکن حداقل می‌انجامد.

جدول ۹: ترتیب بیشترین میزان اثر گذاری عوامل محیطی بر انسانی

Beta	مؤلفه تأثیرگذار عامل محیطی	مؤلفه تأثیرپذیر عامل انسانی
۰/۲۷۳	سیمای شهری	زیبایی شناختی
۰/۲۴۲	دسترسی	حس مکان و تعلق خاطر
۰/۱۸۶	انعطاف پذیری	قلمروگرایی
۰/۱۵۹	تسهیلات مسکن	آرامش و امنیت
۰/۱۴۰	سیمای شهری	نیاز فیزیولوژیک

جدول ۱۰: رتبه بندی عوامل انسانی و عوامل محیطی از زیاد به کم بر اساس میزان رضایتمندی

رتبه	عوامل انسانی	رتبه	عوامل محیطی
۱	آرامش و امنیت	۱	تسهیلات مسکن
۲	قلمروگرایی	۲	سیمای شهری
۳	تعلق خاطر و حس مکان	۳	انعطاف پذیری
۴	زیبایی شناختی	۴	زیست محیطی
۵	نیاز فیزیولوژیک	۵	دسترسی
		۶	فضای سبز
		۷	ایمنی

از بررسی جداول بالا و نتایج پژوهش این نتیجه گرفته می‌شود که نیازهای فیزیولوژیک و زیبایی شناختی از منظر رضایتمندی در حوزه انسانی، کمترین اثر و موثرترین عامل محیطی بر این دو سیمای شهری می‌باشد. در نتیجه توجه به فرم ظاهری، دید و چشم‌انداز مناسب و سیمای بنا و تدوین اصول طراحی مناسب در راستای رسیدن به این هدف حائز اهمیت می‌باشد. همچنین در مورد حس تعلق خاطر، توجه به دسترسی‌ها و ورودی‌ها و فضاهای مکث مابین و کیفیت طراحی آن‌ها، قلمروگرایی، توجه به مسائل انعطاف‌پذیری و در مورد احساس آرامش و امنیت، برآوردن تسهیلات مسکن از قبیل نور و تهویه و متراژ مناسب می‌باشد. بر اساس رتبه‌بندی عوامل محیطی و میزان تأثیر هریک بر عامل انسانی جدول ۱۱ حاصل می‌گردد.

جدول ۱۱: رتبه‌بندی عوامل محیطی از نظر رضایتمندی و بیشترین تأثیر هر کدام بر متغیر عامل انسانی

Beta	بیشترین تأثیر بر عامل انسانی	رتبه‌بندی عوامل محیطی از نظر رضایتمندی (زیاد به کم)
۰/۲۰۹	زیبایی شناختی	تسهیلات مسکن
۰/۲۷۳	زیبایی شناختی	سیمای شهری
۰/۱۸۶	قلمروگرایی	انعطاف پذیری
۰/۱۶۰	قلمروگرایی	زیست محیطی
۰/۲۴۷	زیبایی شناختی	دسترسی
۰/۰۵۰	قلمروگرایی	فضای سبز
۰/۱۸۸	تعلق خاطر و حس مکان	ایمنی

بررسی مؤلفه‌های مؤثر در رضایتمندی سکونت به عنوان معیارها و شاخص‌هایی در ارزیابی وضع موجود محیط‌های مسکونی کاربرد دارد. این معیارها و شاخص‌ها همچنین می‌تواند در تدوین و ارائه راهکارهای معماری در طراحی فضاهای سکونت برای تأمین نیازهای انسانی براساس مؤلفه‌های محیطی و انسانی در ارتقای کیفیت سکونت و در نتیجه افزایش رضایتمندی ساکنین، مورد استفاده قرار گیرد. بررسی عوامل مختلف دیگر مؤثر در رضایتمندی سکونت از جمله ویژگی‌های زمینه‌ای ساکنین شامل وضع معیشت، خصوصیات فرهنگی و بعد خانوار می‌تواند موضوع پژوهش‌های بعدی در این حوزه باشد.

References

- Abbas, Z. I., & Tucker, R. (2018). Residential satisfaction in low-density Australian suburbs: The impact of social and physical context on neighbourhood contentment. *Journal of Environmental Psychology*, 56, 36–45. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2018.02.005>
- Abdollah Zade, K. (2015). *Designing a Desirable Residential Complex for Low-Income Groups*. Tabriz Islamic Art University. (in Persian)
- Abdul Mohit, M., Ibrahim, M., & Rashid, Y. R. (2010). Assessment of residential satisfaction in newly designed

- public low-cost housing in Kuala Lumpur, Malaysia. *Habitat International*, 34(1), 18–27.
<https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2009.04.002>
- Amérigo, M., & Aragonés, J. I. (1997). A THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACH TO THE STUDY OF RESIDENTIAL SATISFACTION. *Journal of Environmental Psychology*, 17(1), 47–57.
<https://doi.org/10.1006/jevp.1996.0038>
- Amini, S., Hosseini, S. B., & NorouzianMaleki, S. (2014). A Comparative Study of Satisfaction Evaluation between Residents of Mid-Rise and High-Rise Housings. *Armanshahr Architecture & Urban Development*, 6(11), 1–13. (in Persian) https://www.armanshahrjournal.com/article_33461.html
- Aulia, D. N., & Ismail, A. M. (2013). Residential Satisfaction of Middle Income Population: Medan city. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 105, 674–683. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2013.11.070>
- Azimi, N., & Faroughi, M. (2015). Residents' satisfaction with the quality of new housing construction in rural areas (The case of Shaft Region, Iran). *JHRE*, 34(151), 81–94. (in Persian) <http://jhre.ir/article-1-806-en.html>
- Biswas, B., Sultana, Z., Priovashini, C., Ahsan, M. N., & Mallick, B. (2021). The emergence of residential satisfaction studies in social research: A bibliometric analysis. *Habitat International*, 109, 102336.
<https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2021.102336>
- Bjarnason, T., & Haartsen, T. (2024). Closest family in the household or in the community? The role of family in residential satisfaction among intended stayers in Iceland. *Population, Space and Place*, 30(3).
<https://doi.org/10.1002/psp.2714>
- Bonaiuto, M., & Fornara, F. (2017). Residential Satisfaction and Perceived Urban Quality ☆. In *Reference Module in Neuroscience and Biobehavioral Psychology* (Issue August 2016, pp. 267–272). Elsevier.
<https://doi.org/10.1016/B978-0-12-809324-5.05698-4>
- Emami, A., & Sadeghlou, S. (2021). Residential Satisfaction: A Narrative Literature Review Towards Identification of Core Determinants and Indicators. *Housing, Theory and Society*, 38(4), 512–540.
<https://doi.org/10.1080/14036096.2020.1844795>
- Ghafourian, M., & Hesari, E. (2018). Evaluating the Model of Causal Relations Between Sense of Place and Residential Satisfaction in Iranian Public Housing (The Case of Mehr Housing in Pardis, Tehran). *Social Indicators Research*, 139(2), 695–721. (in Persian) <https://doi.org/10.1007/s11205-017-1717-y>
- Ghorbanpour, M., Zali, N., Yourdkhani, M., & Azadeh, S. (2018). Evaluation of Effective Factors on Strengthening Vitality of Urban Walkways (Case Study: Alam-Al-Hoda Walkway in Rasht). *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 13(1), 105–123.
- Hamidi, N., Besharati Kivi, S., Ahmadi, R., Asemani, M., Ahmadi, A., Aghaei, S., Ghahremani, S., & Bayat, F. (2024). The mediating role of sense of place in relationship between localized social ties and residential satisfaction. *Journal of Housing and the Built Environment*, 39(4), 2027–2048.
<https://doi.org/10.1007/s10901-024-10154-1>
- Hu, X., Suo, J., Kou, N., Wu, M., & Wang, S. (2024). Analysis of residential satisfaction in the conversion of Beijing's stock buildings into rental housing. *Scientific Reports*, 14(1), 1–16. <https://doi.org/10.1038/s41598-024-54081-1>
- Ibem, E. O., Ayo-Vaughan, E. A., Oluwunmi, A. O., & Alagbe, O. A. (2019). Residential Satisfaction Among Low-Income Earners in Government-Subsidized Housing Estates in Ogun State, Nigeria. *Urban Forum*, 30(1), 75–96. <https://doi.org/10.1007/s12132-018-9337-4>
- Jamshidi, A., & Jamini, D. (2015). An Analysis of the Villagers' Satisfaction of Rural Settlements (Case Study: Ravansar County). *JHRE*, 34(149), 79–90. (in Persian) <http://jhre.ir/article-1-438-en.html>
- Janse, A. J., Gemke, R. J. B. J., Uiterwaal, C. S. P. M., Van Der Tweel, I., Kimpfen, J. L. L., & Sinnema, G. (2004). Quality of life: Patients and doctors don't always agree: A meta-analysis. *Journal of Clinical Epidemiology*, 57(7), 653–661. <https://doi.org/10.1016/j.jclinepi.2003.11.013>
- Ji, X., Shang, F., Liu, C., Kang, Q., Wang, R., & Dou, C. (2024). Prioritizing Environmental Attributes to Enhance Residents' Satisfaction in Post-Industrial Neighborhoods: An Application of Machine Learning-Augmented Asymmetric Impact-Performance Analysis. *Sustainability (Switzerland)*, 16(10).
<https://doi.org/10.3390/su16104224>
- Jiboye, A. (2012). Post-occupancy evaluation of residential satisfaction in Lagos, Nigeria: Feedback for residential improvement. *Frontiers of Architectural Research*, 1(3), 236–243.
<https://doi.org/10.1016/j.foar.2012.08.001>
- Kabisch, S., Poessneck, J., Soeding, M., & Schlink, U. (2022). Measuring residential satisfaction over time: results from a unique long-term study of a large housing estate. *Housing Studies*, 37(10), 1858–1876.
<https://doi.org/10.1080/02673037.2020.1867083>
- Lim, H., Niwa, Y., & Sunaga, A. (2024). Factors enhancing residential satisfaction of foreign residents toward settlement: A case study of toshima city, tokyo, japan. In *Journal of Housing and the Built Environment* (Vol. 40, Issue 1). Springer Netherlands. <https://doi.org/10.1007/s10901-024-10160-3>
- Liu, Z., & Ma, L. (2021). Residential experiences and satisfaction of public housing renters in Beijing, China: A

- before-after relocation assessment. *Cities*, 113, 103148. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2021.103148>
- Lu, M. (1999). Determinants of Residential Satisfaction: Ordered Logit vs. Regression Models. *Growth and Change*, 30(2), 264–287. <https://doi.org/10.1111/0017-4815.00113>
- Madani, R., & Shafaei, M. (2014). Principle Patterns for Designing” Near Home Area” As a Compensation of Minimal Housing. *Armanshahr Architecture & Urban Development*, 6(11), 153–165. (in Persian) https://www.armanshahrjournal.com/article_33472.html
- Moieni, M., & Eslami, S. G. (2012). An Analytic Approach Towards the Quality of Contemporary Residential Environment. *Hoviatshahr*, 1, 47–58. (in Persian) <http://sanad.iau.ir/fa/Article/795395>
- Moore, H. P., Carswell, A. T., Worthy, S., & Nielsen, R. (2019). Residential Satisfaction among College Students: Examining High-End Amenity Student Housing. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 47(3), 260–275. <https://doi.org/10.1111/fcsr.12298>
- Mozafari, N., Latifi, B., & Barakpour, N. (2016). Measure and compare the level of residents satisfaction of the residential system (Case study: regions 3 and 11 in Tehran). *Motaleate Shahri*, 5(17), 77–92. (in Persian) https://urbstudies.uok.ac.ir/article_16018.html
- Naghbi, N., & Hosseini, S. B. (2015). The Relation of Psychological, Physical and Environmental Factors and Promoting the Residents’ Satisfaction of Residential Complexes. *Journal of Sustainable Architecture and Urban Design*, 2(2), 15–26. (in Persian) https://jsaud.sru.ac.ir/article_409.html
- Pourmohammadi, M., & Asadi, A. (2014). Evaluation of Mehr Housing Projects in Zanjan City. *Jgs*, 14(33), 171–192. (in Persian)
- Rafieian, M., Asgary, A., & Asgarizade, Z. (2009). Citizen Satisfaction Evaluation of Urban Residential Environment. *Environmental Sciences*, 7(1). (in Persian) https://envs.sbu.ac.ir/article_94480.html
- Rahmani, M., rahmani, amir, & Zareian Jahromi, S. (2014). Assessing residents’ satisfaction of the historic textures by quality life Indicators (Case Study: Haji neighborhood of Hamedan). *Urban Structure and Function Studies*, 2(6), 11–29. (in Persian) http://shahr.journals.umz.ac.ir/article_964.html
- Riazi, M., & Emami, A. (2018). Residential satisfaction in affordable housing: A mixed method study. *Cities*, 82(April), 1–9. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2018.04.013>
- Soltani, A., Zali, N., Aghajani, H., Hashemzadeh, F., Rahimi, A., & Heydari, M. (2024). The nexus between transportation infrastructure and housing prices in metropolitan regions. *Journal of Housing and the Built Environment*, 39(2), 787-812.
- Tebi Masroor, A., & Rezaei Moayyed, S. (2015). Evolution urban satisfaction of the quality of living in the residential complex; Case Study: Residential complexes of Hamadan. *Ijurm*, 14(40), 61–80. (in Persian) <http://ijurm.imo.org.ir/article-1-616-en.html>
- Tibesigwa, B. M., Hao, L., & Karumuna, B. V. (2017). The concept of spatial quality and its challenges on exercised affordable housing design typology in Dar es Salaam – Tanzania. *Habitat International*, 59, 44–59. <https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2016.11.010>
- Yin, Y., He, Y., Zhang, L., & Zhao, D. (2019). Impact of Building Environment on Residential Satisfaction: A Case Study of Ningbo. *Sustainability*, 11(4), 1197. <https://doi.org/10.3390/su11041197>
- Zali, N., & Sarmast, B. (2010). The spatial layout of the urban networks and demographic planning in the 2022 prospective, the case of Azerbaijan. *Strategic Studies Quarterly*, 13(48), 59-89.
- Zabihi, H., Habib, F., & Rahbarimanesh, K. (2011). Relevance Between Acquiescence of Habitations and Impacts on Relationships (Case Study: Ekbatan and Behjatabad Tehran). *Hoviatshahr*, 1, 103–118. (in Persian) <http://sanad.iau.ir/fa/Article/795533>